

ІНТЕГРАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Федулова Л.І.

Розкрито сутність мережевого підходу до організації управління економічними системами та розбудови міжнародних інноваційних систем. На основі системного підходу обґрунтовано умови визначення та залучення інтеграційно-мережевого потенціалу для забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України в умовах інтераційних викликів та входження в єдиний європейський економічний простір. Теоретична значимість дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про зміст, сутність і еволюцію конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації та мережевої інтеграції, в обґрунтуванні концептуального підходу до розвитку інтеграції суб'єктів освітньої, науково-дослідної й виробничої діяльності на основі використання механізму мережевої взаємодії.

Ключові слова: інтерація, мережевий підхід, потенціал, національна економіка, технологічна конкурентоспроможність.

ИНТЕГРАЦИОННО-СЕТЕВОЙ ПОТЕНЦИАЛ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Федулова Л.И.

Раскрыта сущность сетевого подхода к организации управления экономическими системами и развитию международных инновационных систем. На основе системного подхода обоснованы условия определения и привлечения интеграционно-сетевого потенциала для обеспечения технологической конкурентоспособности экономики Украины в условиях интеграционных вызовов и вхождения в единое европейское экономическое пространство. Теоретическая значимость исследования состоит в углублении научных представлений о содержании, сущности и эволюции конкурентоспособности национальной экономики в условиях глобализации и сетевой интеграции, в обосновании концептуального подхода к развитию интеграции субъектов образовательной, научно-исследовательской и производственной деятельности на основе использования механизма сетевого взаимодействия.

Ключевые слова: интеграция, сетевой подход, потенциал, национальная экономика, технологическая конкурентоспособность.

INTEGRATION-NETWORK POTENTIAL PROVIDING OF TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS OF ECONOMY OF UKRAINE

Fedulova L.I.

Essence of the network going is exposed near organization of management the economic systems and development of the international innovative systems. . On the basis of approach of the systems grounded condition of determination and bringing in of integration-network potential for providing of technological competitiveness of economy of

Ukraine in the conditions of integration calls and included in single European economic space. Theoretical meaningfulness of research consists deepening of scientific pictures of maintenance, essence and evolution of competitiveness national economy in the conditions of globalization and network integration, in the ground of the conceptual going near development of integration of subjects of educational, research and production activity on the basis of the use of mechanism of network co-operation.

Key words: *integration, network approach, potential, national economy, technological competitiveness.*

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується подальшим поглибленням і розширенням міждержавних зв'язків, самостійним виходом господарюючих суб'єктів на світові ринки. В умовах глобалізації об'єктивні процеси активного включення України у світові економічні відносини ставлять в центр уваги проблеми подальшого розвитку національної економіки, ключовою з яких є вибір пріоритетних напрямів забезпечення довгострокової конкурентоспроможності країни, інструментів її формування при відкритості внутрішнього ринку.

Аналіз літературних джерел. Дискурс навколо питання щодо мереж і мережевого капіталу змушує обговорювати теорію мереж, проблеми формування науково-технологічних мереж і вивчати соціальні мережі. Мережевий принцип організації управління економічними системами в частині формування необхідної кількості інституцій, посилення горизонтальних зв'язків між учасниками ринку розглядається в роботах українських та зарубіжних вчених. Зокрема, в фундаментальній роботі під керівництвом А. Гриценка зазначається, що мережева структура за своєю природою надає більших можливостей учасникам, вільних у своїх діях, і приходить на зміну традиційним формам організації бізнесу – скажімо, корпоративній [1]. З врахуванням інноваційного фактору розвитку в роботі російського вченого Голиченка О. обґрунтовується потреба врахування умов, що викликають необхідність мережевої організації інноваційної діяльності, серед яких процеси дезінтеграції технологій, які охопили більшість світових виробничих об'єднань [2]. За науковим визначенням Лисенка В. та Єгорова С. [3], інноваційна мережа – це складна організаційна (міжорганізаційна) структура, що забезпечує максимальне використання наявних науково-технічних ресурсів для розробки, виробництва і реалізації інноваційних товарів і послуг, впровадження технологічних інновацій, розвиток інноваційного, виробничого і кадрового потенціалу в межах єдиного інформаційно-комунікативного простору. Прагнення до розуміння глобального й складного характеру мереж, їхня динаміка й нелінійність є сьогодні викликом для національної економіки України й стає предметом вивчення як теоретико-методологічних засад так і науково-практичних аспектів зазначеного питання.

З врахуванням європейського досвіду (його однаково серйозно вивчають науковці, практики, державні службовці України), зазначене вимагає необхідності зміни механізмів інтеграції суб'єктів освітньої, науково-дослідної й виробничої діяльності на основі просторового структурування й партнерства. Мережева взаємодія стає ефективним механізмом інтеграції суб'єктів національної інноваційної системи (НІС), що дозволяє їм динамічно розвиватися, забезпечуючи відповідність процесів формування компетенцій людських ресурсів вимогам економіки знань, сприяє підвищенню інноваційної активності, конкурентоспроможності учасників взаємодії.

Мета статті – розгляд концептуальних засад та розробка завдань реалізації напрямів державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності України на основі визначення та застосування інтеграційно-мережевого потенціалу національної економіки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач при виявленні закономірностей та тенденцій в інноваційно-технологічному розвитку встановлено причинно-наслідкові зв'язки проблем, що постають перед органами влади усіх рівнів у зв'язку з необхідністю здійснення інтеграційних процесів на засадах мережевого підходу. На підставі системного підходу використано методи економічного і статистичного аналізу, групування, аналогії та структуризації цілей державної економічної політики. Методами узагальнення, порівняння здійснювався аналіз функціонування організаційної системи забезпечення технологічного розвитку національної економіки.

Результати дослідження. Досвід країн Європейського Союзу показує, що за умов посилення інтеграційних зв'язків, все більшого значення в рамках Єдиного Економічного Простору ЄС набувають основні елементи мережевої моделі взаємодії підприємницьких структур цих країн, серед яких, наприклад, територіальні й промислові кластери, інноваційні кластери, центри переваг, що є джерелами концентрації інноваційної діяльності в регіонах країн-учасниць ЄС. Окрім того, загальна мережева модель економіки ЄС включає поняття Єдиного внутрішнього ринку (ЄВР), у межах якого можуть вільно пересуватися товари й послуги, і за межами якого (у процесі відносин з третіми країнами) функціонує єдиний (загальний) для всіх країн ЄС порядок. Таке функціонування забезпечують політика конкуренції, зовнішньоторговельна, промислова й податкова політика, а результативність взаємодій суб'єктів економічної діяльності підвищується формами організації інтеграційних процесів у рамках мережевої структури як найбільш успішної модифікації адаптивних структур управління складними соціально-економічними системами.

Розвиток інформаційного суспільства відкриває доступ до нових каналів впливу для інноваційного персоналу й інноваційних співтовариств, одночасно з можливостями розвитку своїх інноваційних компетенцій на новому рівні. Паралельно з розвитком інформаційного суспільства створюються сприятливі умови для виявлення інноваційного потенціалу, що залишився прихованим, і більш ефективного застосування вже задіяного. Зокрема, К. Вагнер у роботі [4], розкриваючи важливість ІКТ-інфраструктури для обміну знаннями й співробітництва між вченими, стверджує, що «незримий коледж» дослідників змінився під впливом технологій і, що це в деякій мірі аргумент на користь регулювання мереж, що вигідно країнам, які розвиваються.. На наш погляд, позитивним прикладом розв'язання завдань такого рівня є діяльність ЄС щодо вдосконалювання механізмів взаємодії підприємств та інших господарюючих суб'єктів у рамках функціонування віртуальних мереж співробітництва. Так, з березня 2004 р. по червень 2008 р. проводилися фундаментальні й прикладні наукові дослідження в рамках проекту «ECOLEAD». У цьому проекті брало участь 28 представників промислових і академічних кіл з 14 країн світу (12 з Європи й 2 з Латинської Америки). Метою цього проекту була розробка принципів і механізмів створення й функціонування *Спільних мережевих організацій (Collaborative networked organizations (CNOs))*, основою функціонування яких є *віртуальне середовище розвитку (Breeding Environments (VBE))*, що вміщує у собі всі фактори, які мотивують до об'єднання фізичних і юридичних осіб для їхньої спільної діяльності, у тому числі культурні, професійні, особисті зв'язки й т.і.

Практикою доведено, що основними перевагами мережевих структур в різних економічних системах є: адаптивність до умов, що змінюються, швидка реакція на зміни ринкової кон'юнктури; концентрація діяльності учасників мережі на своїх ключових компетенціях і унікальних процесах; істотне скорочення витрат, їхня раціональна структура; виключення дублювання ряду функцій учасниками мережі; залучення до спільної діяльності при виконанні проектів у рамках мережі компетентних партнерів, що володіють необхідним ресурсним потенціалом;

ефективний механізм обміну інформацією між її учасниками, тиражування передового досвіду. Слід також зазначити, що використання мережевого підходу дозволяє забезпечити як ефективне функціонування всієї соціально-економічної системи, так і кожного її елемента окремо. Отже, інтеграційне утворення формується як інститут і передбачає норми внутрімережевої координації дій учасників мережі.

Зазначені положення мають безпосереднє відношення до формування інтеграційної політики України, особливо за умови, що її внутрішній ринок - один із перспективних у світі за темпами зростання. Однак, маючи такий ресурсний потенціал країна в сучасній ієрархії світового господарства відстає від лідерів економіки, насамперед з причини неефективної організації економічної системи, що потребує модернізації, нарощування конкурентоспроможності. Уявити ступінь відставання України в технологічному розвитку можна за даними рис. 1.

Рис. 1. Кількість придбаних та переданих нових технологій в Україні, одиниць
Джерело: складено за даними Держстату України

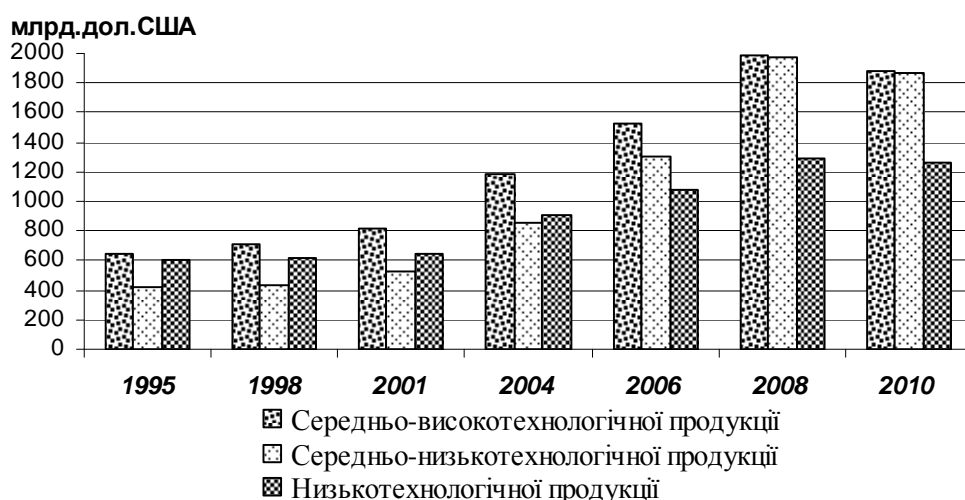
Обмеженість ринків і ресурсів стримує технологічний розвиток національної економіки, що ускладнюється світогосподарськими конкурентними протистояннями окремих країн і їхніх блоків. Проте, цілком природно, що держава прагне як можна більшою мірою брати участь у перерозподільчому процесі світового відтворення й, відповідно, конкурувати в присвоєнні світового продукту. Однак, необхідно враховувати ту обставину, що сучасний світогосподарський устрій ускладнює як придбання, так і збереження та посилення глобальних конкурентних переваг, насамперед інноваційного характеру, для довгострокового розвитку національної економіки. Держава, що має конкурентоспроможну економіку, входить у світове господарство, як рівноправний в економічному й науково-технологічному відношенні партнер. За таких умов стають усе більш важливими тенденції, пов'язані з виникненням мережевих економічних відносин та формуванням відповідних інтеграційних характеристик зовнішньоекономічних зв'язків.

В умовах прийняття політичної угоди приєднання України до складу ЄС одним із ключових викликів для країни, на нашу думку, стає посилення конкурентної боротьби за фактори, що визначають конкурентоспроможність інноваційних систем, у першу чергу, за висококваліфіковану робочу силу й інвестиції, що залучають у проекти нові знання, технології, компетенції, різке підвищення мобільності цих факторів. В умовах низької ефективності національної інноваційної системи в Україні (деформованість її конфігурації через причину недооцінювання ключової ролі в ринковій економіці) це означає прискорене вилучення із країни конкурентоспроможного знаннєвого потенціалу - кадрів, технологій, ідей, інтелектуального капіталу. Технологічне зближення економік України і ЄС слід розглядати в якості однієї з основ підвищення конкурентоспроможності.

Нині міжнародний ринок високотехнологічної продукції являє собою розгалужену систему зв'язків між її виробниками та споживачами, а також складний механізм узгодження їх технічних та організаційних рішень. Власне, для реалізації управління між виробником високотехнологічної продукції та її кінцевим споживачем необхідна розбудова мережі. Існує необхідність мережевого управління сферою генерації та комерціалізації знань в умовах глобальної економіки; потреба у співробітництві, кооперації та взаємодії на всіх рівнях, у тому числі міжнародному, оскільки: (1) надто висока вартість інфраструктури для окремого учасника ринку; (2) складність та масштаб наукових проблем або ж масштабність процесу дослідження.

В останні роки у розрізі експорту окремих видів високотехнологічної продукції серед країн лідерів спостерігається наступна тенденція: Китай нарощує експорт у сфері зв'язку, комп'ютерів, навіть незважаючи на кризові явища 2008-2009 рр.; США – дещо скоротили у 2010 обсяги експорту наукових приладів, продукції аерокосмічної продукції, в цілому залишаючись лідером саме в цих нішах; країни ЄС зберігають провідні позиції у експорті наукових приладів, фармацевтичної продукції, та аерокосмічної продукції, складаючи таким чином конкуренцію США; частка Японії постійно зменшується в усіх зазначених групах продукції; країни Азії-8 (Індія, Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Південна Корея, Тайвань, Таїланд.) нарощують свою частку у високотехнологічному експорті напівпровідників, наукових приладів.

Розподіл світового виробництва у категорії галузей високих технологій тісно пов'язаний з витратами на НДДКР, що містяться у доданій вартості галузей, а також у проміжних та інвестиційних товарах, що споживаються галузями у виробничих процесах. Інтенсивність промислових НДДКР підприємницького сектору у високотехнологічних галузях підтримується на рівні понад 61% від загальних витрат на науку промисловості у США та Великобританії, 53% - у Франції, 46% - у Японії та 33% - у Німеччині. Помітною стала тенденція зростання обсягів експорту середньо-високотехнологічної продукції в період з 1995 р. по 2008 р. (рис.2) та деяке її зменшення у посткризовому 2010 році. Експорт низькотехнологічної продукції також зростає, починаючи з 2004 року, проте досить повільно, в основному за рахунок інших країн.

Рис. 2. Динаміка експорту продукції за технологічним рівнем

Джерело: Science and Engineering Indicators 2012

Для українських виробників це означає, що їх вихід як на світовий, так і на український ринок можливий за врахування активного обміну технологіями між окремими виробниками. Тобто розвиток мережевого співробітництва є умовою для відновлення і подальшого розвитку української промисловості. З іншого боку, такі

зміни надають шанс українським виробникам: інтегруючись у вже існуючі мережі та технологічні і збутові ланцюжки вони збережуть не лише свою виробничу спеціалізацію, але й конкурентні переваги. Вихід на ринок для них можливий в якості виконавців певного виробничого етапу. До того ж розвиток мережі взаємодіючих учасників ринку на заміну ієрархічній корпоративній структурі, перехід до модульних мереж у розробці та виробництві інноваційної продукції відкриває нові можливості для малого та середнього інноваційного бізнесу.

Слід зазначити, що в Україні, незважаючи на перманентні політичні перешкоди, поступово формуються умови для розгортання масштабної національної інноваційної мережі: розвиваються окремі елементи національної інноваційної інфраструктури (технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні центри), окремі українські компанії впроваджують у свою практику елементи мережових структур (використання платформних технологій, торгівельних марок, використання аутсорсингу у своїх виробничих ланцюжках). Поглиблення співпраці, кооперації між окремими учасниками інноваційної діяльності (виробничими підприємствами, науковими установами, вищими навчальними закладами) є підґрунтям для формування дієвої мережі. Зокрема, в Україні з 2009 р. реалізується проект Єврокомісії EuropeAid/127644/C/SER/UA, однією з цілей якого є створення в країні функціональних інформаційних мереж з можливістю їх подальшої інтеграції з європейськими аналогами, а з середини 2010 р. почала функціонувати Національна мережа трансферу технологій (НМТТ, NTTN), за основу методики роботи якої взято досвід Європейської мережі «релей-центрів» (EEN) та Російської мережі трансферу технологій (RTTN). Кінцевою метою проекту є консолідація інформаційних ресурсів державних, приватних, громадських інноваційних структур України єдиною мережу трансферу технологій з можливістю її подальшої інтеграції до EEN. Завданнями функціонування мережі є трансфер технологій між науковим сектором і промисловістю; пошук партнерів (інвесторів, розробників) при впровадженні високотехнологічного наукового продукту; організація взаємодії НМТТ з відповідними міжнародними структурами [5]. Управління NTTN здійснює Міністерство освіти, науки України (через Департамент наукової діяльності та ліцензування вищих навчальних закладів), координує діяльність мережі Академія технологічних наук (АТН) України, адмініструє мережу центр трансферу технологій АТН України. Технологічним брокером мережі NTTN є ТОВ «Українська мережа трансферу технологій» АТН України.

На базі Українського інституту науково-технічної та економічної інформації створена структура, покликана виконувати функції «релей-центру» - АСФІМІР – автоматизована система формування інтегрованих міждержавних інформаційних ресурсів. На платній основі надаються послуги з пошуку інвесторів, партнерів для співпраці та експертів. На безоплатній основі в інформаційну базу вносяться відомості про інноваційні технології та розробки, інвестиційні проекти. Так, на перший квартал 2011 р. у базі даних нових технологій значилося понад 1,4 тис. назв нових технологій по 105 напрямках. Найбільше розробок було заявлено в напрямках «Біотехнології», «Будівництво», «Екологія», «Енергетика», «Енергозберігаючі технології», «Зварювальні технології», «Інструменти», «Металургія», «Нові матеріали», «Охорона навколишнього середовища», а по напрямках «Приладобудування», «Машинобудування», «Медицина» кількість заявлених технологій перевищувала сотню. Втім, по більшості напрямів кількість заявлених нових технологій є мізерною.

Останніми роками в Україні істотно поліпшена договірно-правова база міжнародної наукової співпраці. Підписано низка угод на міжурядовому рівні про співпрацю у сфері науки і технологій. Розвивається науково-технологічна співпраця між Україною і Європейським союзом (ЄС) — головним чином в рамках Сьомої

рамкової програми у сфері науково-технологічного розвитку при фінансовій підтримці Комісії ЄС з питань науки і технологій. Зокрема, реалізуються ініціативи ЄС у сфері науково-технологічного розвитку програм (INTAS, TACIS, COPErnicus і ін.).

Сприяння ефективній реалізації експортного потенціалу України є одним із найважливіших елементів державної промислової і структурної політики. Зіставлення технологічної структури експорту з України та світового експорту засвідчує *істотне відставання України в сфері експорту високотехнологічної продукції* – її питома вага є майже на порядок нижчою, ніж в середньому у світі і практично не збільшилася за останні роки. Замість високотехнологічної продукції Україна постачає на світовий ринок товари низького ступеня готовності, так звану технологічну “сировину” та середньотехнологічну продукцію машинобудування, одночасно закупаючи дорогі готові зарубіжні технології, що потребує супутнього придбання дорогих додаткових послуг (монтаж устаткування і його наступне технічне обслуговування).

Великий від’ємний торговельний баланс високотехнологічної продукції України свідчить про низький власний інноваційний потенціал нашої країни. Споживаючи таку продукцію, країна не створює власної виробничої бази для адекватного збільшення випуску конкурентоспроможної прогресивної продукції. Такий стан не може задовольняти в контексті необхідності створення передумов для майбутнього економічного зростання української економіки.

Великі надії покладаються на Державну цільову програму „Наука в університетах”, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1155. Проте, на нашу думку, при існуванні наявної ситуації в сфері освіти, коли викладачі-науковці перевантажені навчальною діяльністю і більше мотивовані саме цим видом роботи, реалізація даної Програми суттєво не вирішить проблему активізації освітянської науки й її впливу на формування інноваційного середовища. Потрібна абсолютно нова модель за умови переформатування самої системи вищої школи.

З точки зору розвинутих країн Заходу, їх вибір полягає у визначенні альтернативи: пошук шляхів боротьби за ресурси чи формування нового ринкового середовища, що мотивує зростаючі країни й допомагає їм створювати сучасні продуктивні сили скрізь, де на це виникає соціальне замовлення. Тому однією із тенденцій в інноваційній політиці можна назвати *пошук шляхів для співробітництва в інноваційній сфері розвинутих країн та країн, що розвиваються*. Зокрема, розвинуті країни прагнуть з’ясувати, якими засобами можуть просуватися інновації, якщо виходити з того, що країнам, які розвиваються, немає необхідності копіювати складну інфраструктуру країн ОЕСР. Отже, головним стимулом для включення роботи із країнами, що розвиваються, в інноваційну політику має слугувати перспектива усунення нерівності, що представляє собою потенційну загрозу виникнення конфліктів, швидкого розповсюдження хвороб і голоду. За допомогою такого співробітництва в країнах, що розвиваються, можливе формування інноваційної культури, що сприяє економічному зростанню й одержанню пов’язаних з ним благ.

В стратегічній перспективі ключовими напрямками розвитку міжнародного співробітництва в сфері інновацій повинні стати: підтримка виходу українських високотехнологічних компаній на світові ринки, спрощення контрольних процедур у зовнішній торгівлі високотехнологічною продукцією; створення в Україні високотехнологічних виробництв і дослідницьких центрів міжнародних компаній при залученні прямих іноземних інвестицій; активізація міжнародного науково-технологічного співробітництва.

Пріоритетними напрямками активізації міжнародного науково-технологічного співробітництва повинні стати наступні:

забезпечення активізації участі українських дослідницьких організацій і компаній у міжнародних науково-технічних програмах багатостороннього співробітництва, включаючи рамкові програми ЄС по дослідженнях, технологічному розвитку й демонстраційній діяльності, а також міжнародні технологічні платформи;

укладання двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод по стимулюванню науково-технологічної й інноваційної кооперації по пріоритетних напрямках розвитку технологій. Максимально повинен бути реалізований потенціал кооперації високотехнологічних виробництв у рамках інтеграції на просторі ЄС, у тому числі в рамках розвитку спільної виробничої й торговельної активності в країнах сформованого Єдиного європейського економічного простору;

розвиток міжнародного співробітництва компаній з державною участю, у тому числі при реалізації ними програм інноваційного розвитку, стимулювання створення на території України міжнародних науково-технологічних центрів, а також корпоративних центрів досліджень і розробок;

розширення підтримки стажувань українських дослідників за кордоном і закордонними дослідниками в Україні, проведення в Україні міжнародних наукових конференцій.

Реалізація державної інноваційної політики повинна започатковуватись на застосуванні *принципу відкритих інновацій*, ініціювавши:

- 1) практичну реалізацію ініціативи Європейської комісії зі створення технологічних платформ в якості одного із ефективних механізмів взаємодії й кооперації організацій і підприємств України й країн ЄС; розробку рекомендацій органам влади України щодо вироблення погодженої державної політики в сфері функціонування конкретної технологічної платформи (особливо в напрямі наукових досліджень та комерціалізації результатів новітнього технологічного укладу);
- 2) створення комунікаційної платформи щодо організаційної взаємодії представників бізнесу, науки, споживачів і держави з питань вибору пріоритетів, визначення стратегічних цілей, формування дорожньої карти модернізації й науково-технологічного розвитку, а також здійснення відповідних НДДКР;
- 3) практичної реалізації концепції створення технологічних кластерів за участю міжнародних організацій.

На рівні управління інтеграційними процесами першочерговими стають тактичні й оперативні завдання управління обумовлені причиною обмеженості ресурсів, необхідних для забезпечення надійного функціонування економічної системи, при цьому системний підхід до управління інноваційним розвитком в Україні й до цього часу відсутній:

розвиток інноваційної інфраструктури обмежується відсутністю їхнього вільного доступу до джерел фінансування інвестиційних програм, пов'язаних з неформованістю нормативно-правової бази на державному рівні підтримки інноваційного розвитку,

відсутній єдиний системний підхід до взаємодії мережевих компаній і науково-дослідних інститутів та організацій,

не сформована експертна мережа, основними функціями якої є експертиза інноваційних проектів, ідентифікація існуючих проблем в інноваційному секторі, аналіз ризиків, вироблення шляхів мінімізації їхнього впливу;

відсутні технічна й технологічна платформи для впровадження й адаптації закордонних технологій модернізації мережевого комплексу держави, а також система ефективного інформаційного забезпечення.

У цьому контексті важливим є виявлення, формування та застосування інтеграційно-мережевого потенціалу, до якого відносяться комунікації знань, застосування передових технологій (невід'ємний атрибут операцій, включаючи технічні), економічного й правового середовища (забезпечує базові умови для

учасників ринку й підтримує або обмежує результативність бізнесу й ризику), суспільство й культура (як і інші фактори, є фундаментальною вимогою довгострокових можливостей мережових відносин).

Практично вся сукупність заходів щодо технологічного вдосконалювання виробництва й підвищення ефективності організації виробничого процесу в масштабах міжнародного інтеграційного об'єднання України й країн ЄС, до числа яких відносяться комплексний процес міжнародної промислової кооперації, заснований на взаємодії виробничих структур країн-учасниць цього процесу, в остаточному підсумку спрямована на підвищення їхньої конкурентоспроможності. Проте, незважаючи на ключове місце конкуренції у загальному процесі міжнародної інтеграції промислових потенціалів країн-учасниць, у цей час ця сфера не підкріплена достатньою теоретико-методологічною основою, що дозволяла б більш чітко визначити пріоритети розвитку інтеграційних процесів на різних рівнях господарської організації й конкурентної взаємодії.

Саме з цим пов'язані складності у формуванні досить виразної й активної стратегії розвитку на макрорівні, і саме ця обставина здатна породити плутанину й проблеми в розвитку інтеграційних процесів у майбутньому.

Розробка а й реалізація погодженої науково-технологічної політики, націленої на технологічне зближення економік країн, що включає інтеграційне співробітництво з іншими економічними утвореннями і ефективну участь у міжнародному технологічному й інвестиційному розвитку, повинні бути започатковане на залученні й результативному використанні інтеграційно-мережевого підходу, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки України, вирішенню завдань оптимального використання її ресурсного потенціалу і підвищення наукоємності економіки, що в кінцевому підсумку буде сприяти виходу на новий рівень соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що європейські підприємницькі мережі в основному мають горизонтальну інтеграційну структуру, що дозволяє оптимізувати всі елементи їхньої підприємницької діяльності, починаючи із залучення ресурсів і закінчуючи збутом продукції. Таким чином, конкурентною перевагою підприємницьких структур ЄС, у порівнянні з підприємництвом України, є його можливість оперативно й ефективно розв'язувати проблеми на основі мережових взаємодій. Відповідно, мережеві взаємодії підприємницьких структур обумовлюють потреби в розвитку мережевої моделі економіки країн, що, насамперед, передбачає інформаційний обмін між учасниками, а також узгодження взаємодії між підприємницькими структурами - учасниками мережі, що визначає пріоритетне значення інтеграційно-мережевого потенціалу, як елемента підприємницького потенціалу.

Таким чином, стратегічним слід вважати завдання розробки механізму підвищення конкурентоспроможності українських підприємницьких структур у єдиному економічному просторі. Актуальність вирішення даного завдання обумовлена також сучасними викликами світового розвитку, пов'язаними з гострою необхідністю переходу промислових галузей вітчизняної економіки на конкурентоспроможні інноваційні траєкторії розвитку. У свою чергу це тісно пов'язано з необхідністю реформування вітчизняної промисловості, її відновленням і модернізацією на новій технологічній і управлінській основі з урахуванням загальносвітових тенденцій економічного розвитку й особливостей розвитку світових ринків в умовах глобалізації.

Об'єктивна оцінка значення й місця інтеграційних та мережових аспектів у формуванні конкурентних переваг країни багато в чому ускладнена відсутністю єдиного методологічного підходу, що вимагає уточнення й подальшого опрацювання методології проблеми. З іншого боку, розвиток позитивних тенденцій національної економіки, підвищення рівня її конкурентоспроможності в системі світогосподарських

зв'язків багато в чому стримуються недостатнім використанням нових ринкових інструментів і їхнього потенціалу. У цьому зв'язку особливо актуальними стають проблеми формування конкурентоспроможності країни, питання, пов'язані з оцінкою конкурентоспроможності окремих галузей, компаній, технологій і товарів на сучасних світових ринках, вибором основних методів та інструментів забезпечення конкурентних переваг у системі сучасних світових економічних відносин.

Таким чином, зростає значимість розробки концептуальних підходів і відповідного організаційно-методичного забезпечення процесу проектування інтеграційних утворень і управління мережевою взаємодією за умови залучення їх інтеграційно-мережевого потенціалу, методики оцінки результативності мережевої взаємодії, а також моделі інформаційно-комунікаційної системи (ІКС), здатної забезпечити управління вертикальними, горизонтальними й діагональними зв'язками суб'єктів взаємодії. Інтеграційні мережеві структури повинні стати важливим елементом національної інноваційної системи, ефективний розвиток якої може бути прискорено інтеграційними процесами учасників мережі, що дозволяють досягати синергетичного ефекту за рахунок мережевої взаємодії, забезпечення погодженості й координації діяльності всіх її учасників.

Отже, для подальшого поступального розвитку української економіки особливої актуальності здобувають питання вирішення наукових проблем формування теоретичних основ, методології й цілісної концепції управління системою нових інструментів формування збалансованої довгострокової конкурентоспроможності національної економіки на основі реалізації інтеграційно-мережевого потенціалу інноваційно-технологічного розвитку. Це потребує розв'язання наступних завдань:

- обґрунтування концептуального підходу мережевої взаємодії суб'єктів освітньої, науково-дослідної, виробничої діяльності в процесі інтеграції та узагальнення світових і вітчизняних практик управління процесами інтеграції в системі «освіта - наука - виробництво»;
- обґрунтування застосування методології формування та реалізації інтеграційно-мережевого потенціалу для підвищення підприємницької активності українських підприємницьких структур у єдиному економічному просторі ЄС та забезпечення їхньої технологічної конкурентоспроможності;
- визначення механізму мережевої взаємодії суб'єктів та розробка структурно-логічної моделі організації мережевих об'єднань і системи управління процесом мережевої взаємодії;
- здійснення комплексної оцінки результативності мережевої взаємодії на основі організаційних принципів формування мережевих структур, аналізу стійкості мережної взаємодії й оцінки інтеграційно-мережевого потенціалу учасників мережі;
- визначення тенденцій інтеграційних процесів у контексті зміни парадигми соціально-економічного розвитку України;
- визначення особливостей міжнародної конкуренції країн в умовах глобалізації та конкретизувати глобальне порівняння конкурентоспроможності національних економік України і країн ЄС;
- вироблення основних напрямів вдосконалювання стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності України на базі вже існуючих та перспективних конкурентних переваг комплексів, галузей, технологій і продуктів;
- розробити прогнози в галузі інноваційної модернізації України з врахуванням можливостей та напрямів реалізації інтеграційно-мережевого потенціалу;
- розробити інноваційно-орієнтовані механізми реалізації інтеграційно-мережевого потенціалу для забезпечення глобальної конкурентної переваги національної економіки, започатковані на пріоритетному розвитку людського капіталу, модернізації державної конкурентної політики, підтримці забезпечення національної економічної безпеки, консолідації зусиль держави, бізнесу й суспільства;

- розробити рекомендації щодо проектування та впровадження міжнародної інформаційно-комунікаційної системи України та країн ЄС для управління процесами підвищення технологічної конкурентоспроможності країн та ефективності мережевої взаємодії в рамках функціонування інтеграційних утворень.

Теоретична значимість вирішення даних питань полягає у поглибленні наукових уявлень про зміст, сутність і еволюцію конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації та мережевої інтеграції; в обґрунтуванні концептуального підходу до розвитку інтеграції суб'єктів освітньої, науково-дослідної й виробничої діяльності на основі використання механізму мережевої взаємодії, у рамках якого розроблено організаційно-методичні основи інтеграції базових суб'єктів НІС при виконанні вузом ролі ключового центра, методика оцінки результативності мережної взаємодії на основі зміни інтеграційного потенціал учасників мережі.

Практична значимість полягає в тім, що результати дослідження можуть бути використані:

- по-перше, науково-дослідними організаціями й аналітичними центрами для оцінки ефективності заходів економічної політики в галузі конкурентоспроможності, підготовки рекомендацій для органів державної влади, створення стратегій модернізації національної економіки;

- по-друге, у концептуальному обґрунтуванні державної конкурентної політики;

- по-третє, у прогнозуванні динаміки світогосподарських зв'язків;

- по-четверте, у використанні організаційно-методичних моделей інтеграції з базовими суб'єктами НІС у системі державного стратегічного управління.

Все це дозволить розглядати конкурентні переваги як важливі напрями реалізації соціальної функції держави, що безпосередньо виражають і предметно конкретизують її сутність стосовно задоволення соціальних потреб членів суспільства, враховують соціальні інтереси суспільства й людини, різних соціальних груп. Розроблені механізми управління технологічною конкурентоспроможністю будуть спрямовані на досягнення соціальних цілей на основі новітнього технологічного базису, що сприятиме переходу економіки від експортно-сировинного до інноваційного соціально орієнтованого типу розвитку, дозволить розширити конкурентні переваги національної економіки за рахунок нарощування її порівняльних переваг у науці, освіті і високих технологіях і на цій основі задіяти нові джерела економічного зростання та підвищення добробуту людей. За таких умов, джерелом високих доходів, зокрема, стає не тільки можливість одержання ренти від використання природних ресурсів, обумовлена сприятливою світовою кон'юктурою, але й виробництво нових ідей, технологій і соціальних інновацій.

Висновки. Інтеграційний процес покликаний стати важливим предметом стратегії економічного розвитку України, спрямованої на активізацію науково-виробничого потенціалу, на розвиток наявних відтворюваних контурів виготовлення високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, що відрізняється широкою кооперацією та спеціалізацією виробництва. Причина цього в тім, що діяльність підприємницьких структур економічно розвинених країн і підприємницьких структур України супроводжується жорсткою конкуренцією у всіх територіальних та виробничих сферах:

Для інституційно вразливих країн, у тому числі й України, остання глобальна фінансово-економічна криза різко загострила умови, за яких їхня соціально-економічна система неминуче збільшує свій відрив від конкурентів, безнадійно відстаючи у сфері високих технологій та небезпечно експериментуючи зі зростанням соціальної нерівності. Такий стан робить модернізацію соціально-економічних відносин на основі переходу на якісно вищий технологічний рівень не лише бажаним, а життєво необхідним стратегічним кроком. У сучасних умовах міжнародної конкуренції взагалі не існує іншого вибору для України щодо моделі динамічного економічного розвитку, ніж мобілізація

національного потенціалу для ефективного входження української економіки у технологічну траєкторію еволюції людської цивілізації.

Список використаних джерел

1. Гриценко А.А. Институциональные и сетевые структуры в экономическом сотрудничестве России и Украины / А.А. Гриценко // Вісник інституту економіки та прогнозування. – К., ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України. - №1, 2008 р. – С. 47-48.
2. Голиченко О.Г. Современная технологическая революция и новые возможности инновационного развития «догоняющих» стран / О.Г. Голиченко. – //Иновации, №3 (137), - СПб, - 2010 г. – С. 12-23.
3. Лисенко В.С., Єгоров С.О. Побудова в Україні національної інноваційної мережі / В.С. Лисенко, С.О. Єгоров //Математичні системи і машини. – 2010. - №1. - С. 122-126.
4. Wagner C. The New Invisible College: Science for Development. Washington, D.C.: Brookings Institute Press, 2008.
5. Національна мережа трансферу технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nttn.org.ua.

References

1. Gritsenko A.A. Institutsional'nye i setevye struktury v ehkonomicheskom sotrudnichestve Rossii i Ukrainy // Visnik institutu ekonomiki ta prognozuvannya. K., DU «Institut ekonomiki ta prognozuvannya» NAN Ukraïni. №1, 2008. S. 47-48.
2. Golichenko O.G. Sovremennaya tekhnologicheskaya revolyutsiya i novye vozmozhnosti innovatsionnogo razvitiya «dogonyayushhikh» stran. // Innovatsii, №3 (137), SPb, 2010. S. 12-23.
3. Lisenko V.S., Egorov S.O. Pobudova v Ukraïni natsional'noï innovatsijnoï merezhi // Matematichni sistemi i mashini. 2010. №1. S. 122-126.
4. Wagner C. The New Invisible College: Science for Development. Washington, D.C. : Brookings Institute Press, 2008.
5. Natsional'na merezha transferu tekhnologij : www.nttn.org.ua

ДАНІ ПРО АВТОРА

Федулова Любов Іванівна, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту
Київський національний торговельно-економічний університет
e-mail: fedulova2010@rambler.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Федулова Любовь Ивановна, доктор экономических наук, профессор кафедры менеджмента
Киевский национальный торгово-экономический университет
e-mail: fedulova2010@rambler.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Fedulova Ljubov Ivanovna, doctor of economic sciences, professor of management department
Kiev national trade and economic university
e-mail: fedulova2010@rambler.ru